

Tijd voor duurzaamheid

Henk de Jager

Een duurzame samenleving begint bij een duurzame huishouding. In de discussie hoe zo'n duurzame huishouding er uit moet zien, komen twee aspecten steeds naar voren: onze consumptie moet anders en moet minder worden. De huishouding krijgt zo de rol van katalysator bij het realiseren van structurele veranderingen in ons huidige productie- en consumptiepatroon.

Uit allerlei onderzoek blijkt telkens weer dat consumenten wel weten dat het niet zo goed gaat met het milieu, dat ze daar ook wel wat aan willen doen maar dat ze in het leven van alledag te weinig mogelijkheden zien om zich milieuvriendelijk te gedragen. Met andere woorden: het ontbreekt aan adequate informatie - welke produkten zijn nu echt milieuvriendelijk? - en aan hanteerbare faciliteiten.

Milieu- en consumentenorganisaties hebben op deze problemen vooral gereageerd met een informatie-offensief. Van aardappel tot zonnebrandolie worden de consument alternatieven geboden. Wie het milieu wil sparen en ook zijn portemonnee kan zich tegenwoordig abonneren op de Vrekkenkrant. De milieuvriendelijke alternatieven die daarin worden genoemd, zoals douchen in het donker met koud water en lopend op vakantie zijn echter alleen voor de zeer sterken onder ons weggelegd.

De overheid is op haar beurt bezig met het op poten zetten van een produktbeleid. Voor het bepalen van de milieubelasting van een produkt wordt naar de hele productie-consumptie-afval cyclus gekeken. In het algemeen is het opstellen van een milieubelastingsprofiel van een produkt een lastige opgave, omdat veel gegevens ontbreken en er (nog) geen goede wetenschappelijke methode bestaat om tot een eindoordeel te komen over de integrale milieubelasting van een produkt. Dit zijn dan ook belangrijke redenen waarom een produktgericht milieubeleid nog nauwelijks van de grond is gekomen.

Ondertussen zit de consument er mee. Hij wordt overspoeld met informatie over de slechte toestand van het milieu. Maar op zijn vraag: geef nou eens aan, wat wel en wat niet milieuvriendelijk is, krijgt hij geen of elkaar tegensprekende antwoorden. Net is hij overgestapt op fosfaatvrije wasmiddelen om de vervuiling van het oppervlaktewater tegen te gaan of hij hoort dat de visstand in de Noordzee terugloopt door een gebrek aan fosfaat. Om nog maar te zwijgen van de elkaar met onderzoeksrapporten om de oren slaande milieubeweging en verpakkingindustrie over pak of fles. Of hij leest dat hij met zijn net aangeschafte zonneboiler geld in het water heeft gesmeten. De consument die door de bomen het bos nog kan zien, moet je met een spaarlamp zoeken.

Geen wonder dat een groot aantal consumenten vindt dat de overheid maar moet ingrijpen en die produkten moet verbieden die milieu-onvriendelijk zijn. Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, zoals uit bovenstaande voorbeelden blijkt. Geen enkel produkt is honderd procent milieuvriendelijk.

Er is veel studie verricht naar het invoeren van een milieukeur of een produktinformatiesysteem, op grond waarvan de consument kan bepalen wat de beste keuze uit

milieu-oogpunt is. De verwachtingen over de inzichtelijkheid daarvan voor de consument zijn niet hooggespannen. Het vergt een tijdrovende en ingewikkelde vergelijking van produkten.

De milieubeoordeling van produkten mag daarbij niet worden losgekoppeld van de beoordeling van de produktkwaliteit. Niet alleen de milieu-aspecten moeten worden meegenomen, maar ook kwaliteitsverschillen met betrekking tot de functieervulling. Net zoals veiligheid een vast onderdeel is van consumententesten, behoren ook milieu-aspecten daartoe. Consumentenorganisaties zijn zich daar ook van bewust en de laatste jaren is het aantal artikelen in consumentenbladen, waarbij het milieu-aspect een prominente rol speelt in de beoordeling van produkten, dan ook sterk toegenomen.

Consumentenorganisaties zouden, als vertegenwoordigers van de consument, dan ook recht moeten hebben op inzage in de milieuproduktdossiers zoals die in de toekomst waarschijnlijk door producenten moeten worden aangelegd.

Dat versterkt ook de positie van de consument ten opzichte van de producent en dat is broodnodig in een tijd dat de overheid steeds meer terugtreedt en steeds meer overlaat aan de markt. Dat kan alleen als de partijen op de markt ook een gelijkwaardige positie innemen. Wettelijk vastgelegde rechten op informatie en inspraak voor consumentenorganisaties voorkomen ook een situatie van over u, voor u en zonder u. Als de consument in zijn keuzemogelijkheid wordt beperkt, moet hij daarover wel kunnen meepraten.

Uit het voorgaande kan gemakkelijk een beeld ontstaan van een vergaande bureaucratie die greep probeert te krijgen op het gedrag van de consument en zodoende het aantal vrijheidsgraden van de consument drastisch inperkt.

Voor veel mensen een weinig aantrekkelijk toekomstbeeld. Het is daarom zaak dat in het overheidsbeleid meer aandacht wordt besteed aan die andere klacht van consumenten, namelijk het ontbreken van voldoende faciliteiten voor milieuvriendelijk gedrag. Het begrip faciliteiten zou ik daarbij ruim willen opvatten en ik denk dan met name aan de factor tijd. Het lijkt onvermijdelijk dat het voeren van een duurzame huishouding in een aantal opzichten meer tijd kost. Scheiden van afval kost tijd, evenals de keuze voor openbaar vervoer of de fiets of het zelf vullen van flessen in de winkel. De overheid kan hier veel aan doen door voor de juiste technische faciliteiten te zorgen. Maar de factor tijd wordt nog veel te weinig als instrument in het overheidsbeleid gebruikt. Daarbij kan gedacht worden aan een veel ruimere openstelling van winkels en overheidsinstellingen dan nu. Maar ook aan compensatie voor de tijd die men extra kwijt is aan milieuvriendelijk gedrag ten opzichte van milieuvriendelijk gedrag. Tijd die we vrij kunnen maken doordat we minder hoeven te produceren. Stapje voor stapje komen we zo misschien dichterbij een maatschappij zoals Jurriaan Andriessen die schetst in zijn boek 'Eldorica: een reisverslag naar een betere wereld'. Een wereld die in vele opzichten vergelijkbaar is met de onze, maar waarin de voorwaarden zijn geschapen voor een duurzame maatschappij. In zo'n maatschappij zijn wegwerpverpakkingen uitgebannen, gaat huishoudelijke apparatuur meerdere generaties mee, wordt energie grotendeels uit stromingsbronnen gewonnen en, wellicht het meest aansprekend, hoeft men nog maar vier uur per week te werken. Wie zou er niet in zo'n maatschappij willen leven? Dan moeten we ernaar streven dat ook in onze maatschappij 'vrije tijd' het meest begeerde consumptie-artikel wordt.